

Харківського університету. Серія Психологія. Харків, 2002. -№550, Ч.1. –С.177-179.

5. Salovey P. Emotional intelligence / P. Salovey, J.D. Mayer // *Imagination, Cognition and Personality*. – 1990. – № 9. – PP. 185-211.

**ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ ПЕДАГОГІЧНОГО
СПІЛКУВАННЯ МІЖ ВИКЛАДАЧАМИ І СТУДЕНТАМИ
УДК 159.923**

Людмила Олександрівна Матохнюк,
*кандидат психологічних наук, доцент,
КВНЗ «Вінницька академія неперервної освіти»*

Катерина Дмитрівна Дем'янюк,
*кандидат психологічних наук, доцент,
Національна академія Державної прикордонної служби України
(м. Хмельницький)*

Актуальність дослідження. У наші дні діалог розуміється не тільки як форма обміну думками, але і як форма людських відносин. Шлях реформи системи освіти - це шлях від монологу до діалогу в організації взаємин викладачів і студентів. Щоб скоротити цей шлях, викладач, зокрема, неодмінно повинен володіти елементарними психологічними знаннями, вміннями та навичками діалогу. Тому оволодіння знаннями з психології ділового спілкування та навичками розумного ведення діалогу стає не тільки необхідною умовою ефективної роботи єдиного педагогічного колективу студентів та викладачів і підвищення працездатності його членів, а й важливою умовою успішної реалізації поставлених перед освітою завдань.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Поняття «спілкування» вживається у психологічній літературі в різних значеннях: як один з різновидів людської діяльності (Б. Г. Ананьєв, М. С. Коган, І. С. Кон, О. О. Леонтьєв); як специфічна, соціальна форма інформаційного зв'язку (О. Д. Урсун, Л. О. Резніков); як взаємодія, стосунки між суб'єктами, які мають діалогічний характер (Г. М. Андрєєва, В. С. Соковін, К. К. Платонов).

Метою публікації є визначення особливостей формування взаємин між викладачами і студентами.

Виклад основного матеріалу дослідження. Дослідження проводилося впродовж трьох років на базі Національної академії Державної прикордонної служби України, в якому взяли участь 900 студентів з усіх курсів і 100 викладачів. Зрізи робилися на початку, в середині і в кінці навчального року.

Заповнюючи анкети, студенти повинні були відмітити, як часто вони спілкуються з різними викладачами при вирішенні навчальних

питань, отримують пораду і допомогу у навчанні і особистому житті. Крім того, потрібно було виявити за п'ятибальною шкалою «найприємнішого» і «найнеприємнішого» викладача. Оцінці підлягали організаційні, конструктивні і перцептивні якості і діяльність педагогів (Н. В. Кузьміна) [1]. Педагоги також визначали «найприємнішого» і «найнеприємнішого» студента, оцінюючи за п'ятибальною системою такі показники як старанність, дисциплінованість, легкість засвоєння учбового матеріалу, бажання вчитися, стриманість, урівноваженість, позитивний вплив на групу, уміння правильно сприймати критику, готовність підтримати дії і вимоги викладача і т. п.

Дослідження засвідчило, що «найприємніший» викладач високо оцінюється студентами за такі якості, як уміння зацікавити темою (4,87 бала проти 3,41 бала - у «неприємного»), що вивчається, уміння показати практичну значущість предмета (4,63 проти 3,82), що вивчається, здатність зрозуміти і розділити думки студентів (4,60 проти 2,20), спокій і урівноваженість (4,56 проти 2,12), уміння відмічати в студентах передусім їх достоїнства і успіхи (4,54 проти 1,97). Невисоку оцінку отримали такі якості, як уміння проводити диспути, вікторини. Крім того, була оцінена невисоко (3,86 бала проти 2,18) тактовність педагогів. Ми бачимо, що викладач «приймається» студентом, у випадку, коли збігаються його дидактичні і комунікативні якості. «Найприємніший» викладач не лише знає які знання необхідно дати студентам, але і як це зробити в кожній конкретній групі студентів, без натиску, враховуючи їх індивідуальні особливості. В той же час доводиться відмітити, що низька оцінка тактовності в усіх групах викладачів знижує загальний рівень задоволеності своїми педагогами (від 4,40 до 1,87 бала). Студенти вбачають можливості поліпшення спілкування з викладачами через прояв останніми більшої стриманості і терпимості (80% опитаних), вимогливості (15%), ерудованості (5%).

Якості викладача проявляються в його взаємодії із студентами у вигляді установок на обов'язковий або необов'язковий контакт з ними. Як же викладачі оцінюють особу і діяльність студентів? Природно, найвище вони ставлять бажання вчитися (5 балів проти 2,0 у «найнеприємнішого»), працьовитість, старанність, активність на заняттях (усі риси — 5 балів проти 2,20). З комунікативних якостей найвище оцінюється ввічливість, товариськість, привітність, емоційна урівноваженість і спокій, уміння правильно сприймати критику (і показники — 5 балів проти 2,10). В цілому викладачі оцінюють студентів набагато нижче, ніж останні їх. Пояснюється це більшою орієнтацією викладачів на власну діяльність, ніж на продуктивну взаємодію із студентами, в якій студенти проявляють себе зовсім не завжди так, як хочеться педагогові.

Висновки дослідження. Як показало дослідження взаємини викладачів із студентами можуть бути такими, що зближують, розділяють, перехідними. Зближуючі взаємини ведуть до співпраці викладача із студентом, припускають обопільну довірливість, розуміння. Перехідні взаємини не такі полярні. Річ у тому, що в процесі спільної діяльності відношення сторін можуть перебудовуватися. У них переважають то одні, то інші елементи, що зближують або, навпаки, роз'єднують учасників процесу навчання. Авторитарне включення викладача в процес спілкування на консультації неприпустимо, оскільки воно пригнічує особу, змушує студента приховувати своє незнання.

Перспективи подальших досліджень у даному напрямку полягають у вивченні ключових питань спілкування, як одного з видів педагогічної взаємодії.

Список використаної літератури

1. Кузьмина Н. В. Способности, одаренность, талант учителя / Нина Васильевна Кузьмина. – Л.: Знание, 1985. – 32 с.

ПСИХОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ КЛАСНОГО КЕРІВНИКА ЯК УМОВА ЕФЕКТИВНОЇ СОЦІАЛІЗАЦІЇ УЧНІВ УДК 159.922.7

Лариса Петрівна Маціпура,
*студентка II-го курсу спеціальності «Практична психологія»,
КВНЗ «Вінницька академія неперервної освіти»*

Актуальність дослідження. Сучасний стан соціально-економічного розвитку України характеризується значними змістовими та структурно-організаційними змінами, які спрямовані на формування національної системи освіти та її інтеграцією в європейський освітній простір. У вихованні дітей та учнівської молоді постали нові пріоритети щодо формування свідомого громадянина-патріота, його саморозвитку та розвитку в умовах демократичного громадянського суспільства в Україні. Провідним чинником соціалізації учнів, як засвідчує практика, виступає цілеспрямований психолого-педагогічний вплив педагога, класного керівника, як суб'єкта творення педагогічних відносин і освітнього середовища навчального закладу.

Аналіз останніх публікацій та постановка проблеми. У дослідженнях І. Д. Беха, В. О. Киричука, Є. М. Бачинської [1], Н. Ю. Чугаєвої [2] та ін. розкриті зміст діяльності класного керівника, його співпраці зі школярами.

Водночас, потребує додаткової уваги проблема ефективності педагогічної взаємодії класного керівника та учнів класу. Соціальна значущість і недостатня розробленість проблеми підвищення ефективності соціально-виховної діяльності педагога сучасної школи